

Stanovisko k hospodáreniu v lesoch v NP Poloniny (Peter Maňka, člen odbornej komisie)

Analýza stavu:

Dotknuté územie je súčasťou chránených území, ktorých význam je dôležitý jednak z národného hľadiska, a jednak z hľadiska medzinárodného (Národný park, Biosférická rezervácia, lokalita svetového prírodného dedičstva UNESCO, územie ocenené Diplomom Rady Európy, Natura 2000 atď.). Významným faktom je tiež skutočnosť, že pre NP Poloniny bol schválený Program starostlivosti na roky 2017 – 2026. Ďalšími podstatnými skutočnosťami z pohľadu ochrany prírody a biodiverzity sú záväzky vychádzajúce jednak z národných koncepcných dokumentov (napr. Stratégia environmentálnej politiky do roku 2030, Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020 a jej akčný plán, Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, H₂Odnota je voda – Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody, Akčný plán Národného programu využitia potenciálu dreva Slovenskej republiky, Akčný plán národného lesníckeho programu Slovenskej republiky a ďalšie) a jednak z rozhodnutí prijatých na medzinárodnej úrovni (predovšetkým Dohovor o biologickej diverzite), prípadne záväzkov voči EÚ (napr. smernica Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín). Z pohľadu ochrany biodiverzity je podstatným motívom tzv. „mainstreaming“, teda včleňovanie ochrany biodiverzity do politik iných sektorov, bez ktorého je prakticky nemožné zabrániť alebo zmierniť stratu biodiverzity. V súčasnosti je tiež veľmi aktuálne globálne hodnotenie o biodiverzite a ekosystémových službách Medzivládnej vedecko – politickej platformy pre biodiverzitu a ekosystémové služby (IPBES). Samozrejme máme tu tiež legislatívny rámec, ktorý predstavujú najmä zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody v znení neskorších predpisov a zákon č. 326/2005 Z. z. o lesoch v znení neskorších predpisov. Novely oboch sú v súčasnosti v legislatívnom procese. V novelách sa okrem iného rieši aj problematika prírode blízkeho hospodárenia v lesoch.

Z hľadiska relevantnosti priamo k dotknutej lokalite je najdôležitejším schválený Program starostlivosti o Národný park Poloniny na roky 2017 – 2026 (ďalej len „Program starostlivosti“), podľa ktorého **bol na zabezpečenie cieľov ochrany prírody a biodiverzity na tejto lokalite odobrený výberkový spôsob hospodárenia**. Program starostlivosti uvádza tiež zásady opatrení využívania územia a jeho okolia z hľadiska cieľov ochrany. Z nich spomeniem napr. „obhospodarovať lesný pôdny fond diferencovane v záujme dopestovania zdravých a stabilných porastov s pôvodnou drevinovou skladbou a viacvrstvovou štruktúrou, v záujme plnenia všetkých požadovaných funkcií lesa“; „postupne zmeniť ťažbovo – dopravné technológie tak, aby došlo k zmierneniu erózneho ohrozenia územia“, „umelé zalesňovanie uplatňovať výnimočne, zalesňovať pôvodnými, geneticky vhodnými kvalitnými sadenicami“. **Z hľadiska naplňania týchto zásad bolo z prezentácie alebo terénnej pochôdzky zrejmé, že obhospodarovateľ pristupuje pri aplikácii maloplošnej formy podrastového hospodárenia v svojej extrémnej (z hľadiska zákona v zásade hraničnej) podobe na dotknutej lokalite schematicky bez ohľadu na prírodné, terénne a technické možnosti porastu alebo jeho časti; nevyužíva zákonnú možnosť zmenšenia parametrov obnovného prvku a predĺženia obnovnej doby porastu; napriek prezentovaným vynikajúcim možnostiam pre prirodzené zmladenie, nie sú tieto možnosti často naplno využívané; rovnako schematickým sa javí aj aplikácia približovacích technológií, teda**

bez zohľadnenia prírodných, technických a terénnych možností každého porastu alebo jeho časti.

Pre územie lokality svetového prírodného dedičstva UNESCO je potrebné rozlišovať medzi schváleným (a v súčasnosti platným) stavom a budúcim a stále iba navrhovaným stavom. Na základe uvedeného je Slovensko stále viazané pôvodným a chybným návrhom z roku 2007. Teda aj možné konzekvencie z prípadného nedodržiavania záväzkov Slovenska by UNESCO stále uplatňovalo na základe tohto chybného návrhu. **Dotknuté porasty patria práve do časti, ktorá je v súčasnosti schválenou a stále platnou tzv. nárazníkovou zónou lokality svetového prírodného dedičstva UNESCO a podľa toho je potrebné k týmto porastom aj pristupovať. Bez ohľadu na výklad platného uznesenia vlády SR (či sa týka iba novo navrhovanej časti alebo nie) je tak potrebné vyvarovať sa aktivít, ktoré by spochybnili prírodnú hodnotu nielen našej časti lokality svetového prírodného dedičstva. Vykonané opatrenia však aj vzhľadom na prezentované možnosti lokality musím bohužiaľ považovať za nedostačujúce.** Je potrebné si uvedomiť, že takéto aktivity sú len veľmi ťažko vecne obhájiteľné hlavne na medzinárodnej úrovni a tiež, že možné medzinárodné konzekvencie budú vyvodené pre všetky krajiny, ktoré majú komponenty v tejto lokalite svetového prírodného dedičstva, a nielen pre Slovensko. Uvedené v praxi znamená, že lokalita by bola zaradená na Zoznam svetového dedičstva v ohrození, a to lokalita ako celok (teda v súčasnosti všetkých 12 krajín). V extrémnej podobe by mohla byť zo zoznamu UNESCO dokonca úplne vyškrtnutá.

Záver a odporúčania vyplývajúce z vyššie uvedenej analýzy:

- 1. Aplikovať zásady prírody blízkeho hospodárenia v lesoch, pri zásahoch uprednostňovať čo najjemnejšie postupy s ohľadom na prírodné a technické možnosti na danej lokalite, čo v zásade znamená diferencovaný prístup ku každému porastu alebo jeho časti, zamedzeniu aplikácie schematickeho prístupu a využívanie zákonných možností „ísť jemnejšie“.** Takýmto prístupom sa maximalizuje hodnota ekosystémových služieb produkovaných obhospodarovaným lesom, čo je plne v súlade so stratégiami alebo akčnými plánmi, ktoré riešia napr. problematiku sucha, zmeny klímy, biodiverzity, lesníctva či spracovania dreva. Ide o typ hospodárenia, ktorý môže byť jednoznačne chápaný ako „mainstreaming“ biodiverzity do lesníckeho sektora a považovaný za príklad najlepšej praxe. Jeho aplikáciou sa stierajú hranice medzi jednotlivými stupňami ochrany (samozrejme okrem toho najvyššieho) a tiež hranice medzi rôznymi typmi chránených území. Z hľadiska nárazníkovej zóny lokality svetového kultúrneho dedičstva UNESCO, jej exaktné vymedzenie stratí zásadný význam (nárazníkom by tak bol „de facto“ celý národný park). Z hľadiska integrácie všetkých politík je uplatňovanie techník prírody blízkeho hospodárenia v lesoch unikátnym nástrojom, ktorý by sa v budúcnosti mohol stať bežným normatívom uplatňovaným pre racionálne a trvalo udržateľné hospodárenie v lesoch. **Uvedené odporúčanie tiež súvisí s potrebou využívania možností prirodzenej obnovy lesa v čo najvyššej miere.** Buk a jedľa ako tieň znášajúce dreviny na tejto lokalite tento potenciál nepochybne majú. **Súčasne je potrebné odborne pripraviť pracovníkov LPM Ulič na prechod k prírode blízkeho hospodáreniu v lesoch.**
- 2. Lesy osobitného určenia sú veľmi dobrým nástrojom na dosiahnutie cieľov ochrany prírody a biodiverzity, no ich vyhlásenie nie je nevyhnutné.** Vzhľadom na

deklarované problémy s ich vyhlasovaním je potrebné zvážiť alternatívy. Obhospodarovateľ by mal podobne zhodnotiť benefit (prípadne všetky plusy a mínusy), ktorý vyhlásenie lesov osobitného určenia prináša, teda odbúranie daňového zaťaženia, a prípadne požiadať o vyhlásenie lesov osobitného určenia aj sám.

3. **Prebudovať/zrationalizovať lesnú dopravnú sieť v kontexte budúcej zonácie Národného parku so zvážením (aj finančným) potenciálnych alternatív** (napr. spevnené, vrstevnicové lesné cesty; lanovky; analyzovať, či z hľadiska nákladov na sprístupnenie nie je „lacnejší“ bezzásah) **a nepribližovať po vodných tokoch.** Dopravná sieť však nemôže byť sama o sebe cieľom, ale prostriedkom na zabezpečenie prírode blízkeho hospodárenia v lesoch. Súčasne je však potrebné zabezpečiť likvidáciu v súčasnosti dopravne využívaných a nevyhovujúcich približovacích liniek, ktoré v mnohých prípadoch nie je možné nazvať inak ako eróznymi ryhami. V prípadoch, že drevo nie je možné zmysluplne a nedevedačne priblížiť (napr. v okolí vodného toku), uprednostniť ponechanie týchto častí porastov bez zásahu.
4. **Zabezpečiť vyššiu podporu zo strany štátu,** nakoľko bez ohľadu na rezort ide napokon vždy o štátne peniaze. Pokiaľ má plniť niektorý z rezortov pri svojej činnosti aj environmentálne ciele, môže si ich nárokovať vo svojom rozpočte. Dobrým príkladom v tomto smere je Ministerstvo dopravy a výstavby SR (MDaV SR) v súvislosti s financovaním ekoduktov – nebolo by veľmi logické, aby diaľnice obstarávalo MDaV SR a ekodukty MŽP SR. Po skúsenostiach s financovaním environmentálnych cieľov v poľnohospodárstve sú tiež problematickými tzv. krížové platby a ich kontrola. Teda ako zmysluplné riešenie vidím skôr to, aby mal financie na starosti iba jeden rezort. Čo sa lesníctva týka, na expertnej úrovni je momentálne veľká snaha na príslušných sekciách oboch rezortov niečo robiť s týmto stavom.
5. **Z hľadiska ochrany prírody a biodiverzity ako aj plnenia medzinárodných alebo domácich záväzkov je nevyhnutná úzka a intenzívna spolupráca medzi LPM Ulič a správou NP Poloniny** pri realizácii akýchkoľvek zásahoch v lesných porastoch, bez ohľadu na schválené dokumenty (napr. program starostlivosti o NP, program starostlivosti o lesy). Obe inštitúcie operujú na rovnakom území a hoci ich poslanie a úlohy sú odlišné, je potrebné mať na zreteli, že obe musia z hľadiska svojho štatútu hájiť záujmy Slovenskej republiky. V chránenom území by však ochrana prírody a biodiverzity určite nemala ťahať za kratší koniec.
6. **Zabezpečiť účasť zástupcov LPM Ulič na medzinárodných stretnutiach, na ktorých bude potrebné obhajovať v mene SR realizované zásahy v predmetnom území (napr. vo vzťahu k UNESCO).** LPM Ulič ako správcovi predmetných pozemkov štátu a organizácii zodpovednej za vykonávanie aktivít na nich, by mala byť daná aj určitá zodpovednosť. Nie je predsa logické, aby zásahy na týchto lokalitách v mene Slovenska obhajovalo len MŽP SR alebo ŠOP SR, ktoré ich síce môžu do určitej miery ovplyvniť, no nie sú ich priami realizátori a nepoznajú ani ich pozadie. Prípadne je potrebné toto pozadie práčne zisťovať, čo môže byť pri nedostatku komunikácie vážnym problémom. Navyše na týchto stretnutiach bohužiaľ nestačí argumentovať našimi zákonnými možnosťami. V tomto konkrétnom prípade je to dokonca ešte ťažšie, pretože ide o pozemky štátu, čo je chápané tak, že je na štáte ako naloží so svojimi pozemkami.